ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ ในพยัญชนะวรรคทั้งหลายนั้น พยัญชนะเหล่านี้ คือ พ, น, ฑ, ช, ก ตัวไหนใช้ซ้อนพยัญชนะอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ

๒. ในสนธิกิริโยปกรณ์ วิการ กับ ทีฆะ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ ยถณฺณมนุสาสติ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามเช่นไร ชื่อวิเสส ฯ

ข. อุปาสิเก มีวิธีทำตัวอย่างไร ฯ

ค. มยํ, เอกจฺโจ เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ

ฆ. ปัจจัยในอัพยยศัพท์นั้นลงที่ไหน เป็นเครื่องหมายอะไร ฯ

ง. ปาโต, ยทิ ในอัพยยศัพท์ เป็นนิบาตบอกอะไร ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต ๘ หมวดนั้น หมวดไหนบอกให้รู้ความอะไร ฯ บทว่า “นิวารเย” ในบาทพระคาถาว่า “ปาปา จิตฺตํ นิวารเย” นี้ แปลว่าอะไร ลงวิภัตติหมวดไหน ฯ

๕. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะ จัดเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ และจะกำหนดรู้ได้อย่างไรว่าสาธนะนั้น ๆ เป็นรูปอะไร ฯ วิมุตฺติ, ทุฏฺฐโม (อตฺตา) ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. อะไรชื่อว่าทวันทวสมาส ฯ ในทวันทวสมาสนี้ สมาหาโร กับ อสมาหาโร มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ นิปฺปณฺโณ (ปุคฺคโล), อนุตรามคฺคํ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ มาดู ฯ

๗. ตา ปัจจัย มีในตัทธิตไหนบ้าง ฯ และใช้ต่างกันอย่างไร ฯ ทุกฺขี (ชโน), ทุสฺสีลฺยํ, อิทฺธิมยํ (รูปํ) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ ในพยัญชนะวรรคทั้งหลายนั้น พยัญชนะเหล่านี้ คือ **พ, น, ฑ, ช, ก** ใช้ซ้อนพยัญชนะได้ดังนี้

พ เป็นพยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ (คือซ้อนหน้าตัวเอง) และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ ตัวอย่าง เช่น สพฺพ อารพฺภ ฯ

น เป็นพยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ตัวอย่าง เช่น สนฺต สนฺถต อานนฺท ขนฺธ อนฺน ฯ

ฑ เป็นพยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ (คือซ้อนหน้าตัวเอง) และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ ตัวอย่าง เช่น ฉฑฺฑ วุฑฺฒ ฯ

ช เป็นพยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ (คือซ้อนหน้าตัวเอง) และที่ ๔ ในวรรคของตนได้ ตัวอย่าง เช่น อชฺช มชฺฌ ฯ

ก เป็นพยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ (คือซ้อนหน้าตัวเอง) และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ ตัวอย่าง เช่น สกฺก ยกฺข ฯ

๒. ในสนธิกิริโยปกรณ์ วิการ กับ ทีฆะ มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ

วิการ ได้แก่ การทำสระตัวหนึ่งให้เป็นสระอีกตัวหนึ่ง เช่น ทำ อิ ให้เป็น เอ ทำ อุ ให้เป็น โอ ตัวอย่างเช่น มุนิ-อาลโย เป็น มุเนลโย สุ-อตฺถี เป็น โสตฺถี เป็นต้น

ส่วน**ทีฆะ** ได้แก่ การทำสระที่มีเสียงสั้นให้มีเสียงยาว คือ อ เป็น อา อิ เป็น อี อุ เป็น อู ตัวอย่างเช่น ตตฺร-อยํ เป็น ตตฺรายํ สทฺธา-อิธ เป็น สทฺธีธ จ-อุภยํ เป็น จูภยํ เป็นต้น ฯ

ยถณฺณมนุสาสติ เป็นโลปนิคคหิตสนธิและอาเทสนิคคหิตสนธิ ตัดเป็น ยถา-อณฺณ์-อนุสาสติ

ระหว่าง **ยถา-อณฺฑ** ถ้าสระหน้าเป็นทีฆะ สระหลังเป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลังก็ดี เป็นทีฆะก็ดี ลบสระหน้าคือ อา ที่สุดแห่ง ยถา ต่อเป็น ยถณฺฑ

ระหว่าง **ยถณฺฑ-อนุสาสติ** ถ้านิคคหิตอยู่หน้า สระอยู่หลัง แปลงนิคคหิตเป็น ม ต่อเป็น ยถณฺฑมนุสาสติ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้

ก. คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมากหรือน้อยกว่าปกติ เหมือนคำว่า ปณฺฑิตตโร เป็นบัณฑิตกว่า ปาปตโร เป็นบาปกว่า ชื่อวิเสส ฯ

ข. **อุปาสิเก** มีวิธีทำตัวอย่างนี้ อุปาสิเก ศัพท์เดิมเป็น อุปาสิกา ลง สิ อาลปนะ เอกวจนะ ลง สิ ลบ สิ เอา อา เป็น เอ สำเร็จรูปเป็น อุปาสิเก ฯ

ค. **มยํ** เป็นสัพพนามชนิดปุริสสัพพนาม **เอกจฺโจ** เป็นสัพพนามชนิดอนิยมวิเสสนสัพพนาม ฯ

ฆ. ปัจจัยในอัพยยศัพท์นั้น ลงท้ายนามศัพท์ เป็นเครื่องหมายวิภัตติบ้าง ลงท้ายธาตุ เป็นเครื่องหมายกิริยาบ้าง ฯ

ง. **ปาโต** เป็นนิบาตบอกกาล **ยทิ** เป็นนิบาตบอกปริกัป ฯ

๔. วิภัตติอาขยาต ๘ หมวดนั้นบอกให้รู้ความดังต่อไปนี้

วัตตมานาวิภัตติ บอกให้รู้ปัจจุบันกาล

ปัญจมีวิภัตติ บอกความบังคับ ความหวัง และความอ้อนวอน

สัตตมีวิภัตติ บอกความยอมตาม ความกำหนด และความรำพึง

ปโรกขาวิภัตติ บอกให้รู้อดีตกาลไม่มีกำหนด

หิยัตตนีวิภัตติ บอกให้รู้อดีตกาลตั้งแต่วานนี้

อัชชัตตนีวิภัตติ บอกให้รู้อดีตกาลตั้งแต่วันนี้

ภวิสสันติวิภัตติ บอกให้รู้อนาคตกาลแห่งปัจจุบัน

กาลาติปัตติวิภัตติ บอกให้รู้อนาคตกาลแห่งอดีต ฯ

บทว่า **นิวารเย** ในบาทพระคาถาว่า **"ปาปา จิตฺตํ นิวารเย"** แปลว่า พึงห้าม ลงวิภัตติหมวดสัตตมีวิภัตติ ฯ

๕. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะจัดเป็น ๓ ฯ คือ กัตตุรูป ๑ กัมมรูป ๑ ภาวรูป ๑ ฯ และจะกำหนดรู้ได้ว่าสาธนะนั้นๆ เป็นรูปอย่างนี้ คือ รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นกัตตุวาจกก็ดี เป็นเหตุกัตตุวาจกก็ดี สาธนะนั้นเป็นกัตตุรูป รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นกัมมวาจก สาธนะนั้นเป็นกัมมรูป รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นภาววาจก สาธนะนั้นเป็นภาวรูป ฯ

วิมุตฺติ ลง ติ ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า วิมุจฺจนํ วิมุตฺติ หรือ วิมุจฺจิตพฺพนฺติ วิมุตฺติ ฯ

ทุทฺทโม (อตฺตา) ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ทุกฺเขน ทมิยเตติ ทุทฺทโม (อตฺตา) หรือ ทุกฺเขน ทมิตพฺโพติ ทุทฺทโม (อตฺตา) ฯ

๖. นามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ ในทวันทวสมาสนี้ สมาหาโร กับ อสมาหาโร มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ ทวันทวสมาสที่รวมนามศัพท์มีเนื้อความเป็นพหุวจนะ ทำให้เป็นเอกวจนะ นปุงสกลิงค์ ชื่อว่าสมาหาโร ตัวอย่างเช่น สมโถ จ วิปสฺสนา จ สมถวิปสฺสนํ เป็นต้น ส่วนทวันทวสมาสที่ท่านไม่ได้ทำอย่างนี้ ชื่อว่าอสมาหาโร ตัวอย่างเช่น สมโณ จ พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา เป็นต้น ฯ

นิปฺปญฺโญ (ปุคฺคโล) เป็นฉัฏฐีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า นิกฺขนฺตา ปญฺญา ยสฺส โส นิปฺปญฺโญ (ปุคฺคโล) ฯ

อนฺตรามคฺคํ เป็นนิปาตปุพพกะ อัพยยีภาวสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า มคฺคสฺส อนฺตรา อนฺตรามคฺคํ ฯ

๗. **ตา ปัจจัย** มีใน ๒ ตัทธิต คือ สมุหตัทธิต และภาวตัทธิต ฯ ใช้ต่างกันอย่างนี้ คือในสมุหตัทธิต ใช้แทน สมุห ศัพท์ แปลว่า ประชุม เช่น สหายานำ สมุโห สหายตา ประชุม แห่งสหาย ท. ชื่อสหายตา (ประชุมแห่งสหาย) ส่วนในภาวตัทธิต ใช้แทน ภาว ศัพท์ แปลว่า ความเป็น เช่น สหายสฺส ภาโว สหายตา ความเป็นแห่งสหาย ชื่อสหายตา (ความเป็นแห่งสหาย) ฯ

ทุกฺขี (ชโน) ลง อี ปัจจัย ในตทัสสัตถิตัทธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า ทุกฺขำ อสฺส อตฺถีติ ทุกฺขี (ชโน) ฯ

ทุสฺสีลฺยำ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า ทุสฺสีลสฺส ภาโว ทุสฺสีลฺยำ ฯ

อิทฺธิมยำ (รูปำ) ลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า อิทฺธิยา ปกตำ อิทฺธิมยำ (รูปำ) ฯ